SCIENCE HUB REVIEW
2026
Volume 1
Issue 3
www.sciencehubreview.uz
ILMIY ELEKTRON JURNAL

O‘QUVCHILARNI O‘ZBEK TILI VA ADABIYOT FANIDAN MILLIY SERTIFIKAT IMTIHONLARIGA TAYYORLASHNING SAMARALI METODLARI

Abdijabborova Dilnura Tursunmurod qizi

Termiz davlat pedagogika instituti, O‘zbek tili va adabiyoti
dilimnuri66@gmail.com

Annotatsiya
Ushbu maqolada o‘quvchilarni o‘zbek tili va adabiyot fanidan milliy sertifikat imtihonlariga tayyorlash jarayonida qo‘llaniladigan samarali metodlar tahlil qilinadi. Sertifikat imtihoniga tayyorgarlik faqat test topshiriqlarini ko‘p ishlash bilan cheklanmasdan, o‘quvchining nazariy bilimlarini mustahkamlash, matn bilan ishlash, grammatik birliklarni tahlil qilish, adabiy asarlarni anglash va tahlil qilish, mustaqil fikrlash hamda yozma nutq ko‘nikmalarini rivojlantirishni talab etadi. Maqolada individual yondashuv, boshlang‘ich diagnostika, muntazam takrorlash, xatolar ustida ishlash va amaliy topshiriqlardan foydalanishning ahamiyati yoritilgan. Shuningdek, milliy sertifikat testining mazmuniy yo‘nalishlari asosida tayyorgarlikni tizimli tashkil etish masalalariga e’tibor qaratiladi.

Kalit so‘zlar
o‘zbek tili, adabiyot, milliy sertifikat, ta’lim, metodika, test, o‘quvchi, grammatika, matn, adabiy tahlil, diagnostika, individual yondashuv.

Kirish

Bugungi kunda o‘quvchilarning fan bo‘yicha bilim va ko‘nikmalarini baholashda milliy sertifikat tizimi muhim vositalardan biri hisoblanadi. O‘zbek tili va adabiyot fanidan milliy sertifikat imtihoni talabgorning fan bo‘yicha bilim darajasini aniqlash va sertifikatlashga qaratilgan. Bilim va malakalarni baholash agentligi tomonidan e’lon qilingan test tafsilotida imtihon mazmuni davlat ta’lim standarti va amaldagi o‘quv dasturlari asosida shakllantirilishi qayd etilgan.

Ona tili va adabiyot fanidan test mazmuni fonetika, grafika, orfografiya, orfoepiya, leksikologiya, frazeologiya, grammatika, uslubiyat, adabiyot tarixi va adabiyot nazariyasi

kabi yo‘nalishlarni qamrab oladi. Bundan tashqari, test topshiriqlari yopiq va ochiq turdagi vazifalarni ham o‘z ichiga oladi.

Shu sababli sertifikatga tayyorgarlik jarayoni tizimli tashkil etilishi, o‘quvchining faqat yodlash qobiliyatiga emas, balki bilimni tushunish va uni amaliy topshiriqlarda qo‘llash ko‘nikmasiga ham e’tibor qaratilishi zarur.

SERTIFIKATGA TAYYORLASHDA DIAGNOSTIK YONDASHUV

O‘quvchini sertifikat imtihoniga tayyorlashni uning dastlabki bilim darajasini aniqlashdan boshlash maqsadga muvofiq. Buning uchun diagnostik test, mavzuli topshiriqlar va qisqa yozma ishlar orqali o‘quvchining bilimlari tahlil qilinishi mumkin.

Diagnostikaning asosiy vazifasi o‘quvchini baholashning o‘zi emas, balki uning qaysi mavzularda qiynalayotganini aniqlashdir. Masalan, bir o‘quvchida fonetika va orfografiya bilan bog‘liq bilim bo‘shliqlari mavjud bo‘lsa, boshqa o‘quvchida sintaksis yoki adabiy tahlil bo‘yicha qiyinchiliklar bo‘lishi mumkin.

O‘zbek tilini o‘qitish metodikasiga bag‘ishlangan Dilorom Yuldashevaning 2021-yilgi darsligida ta’lim mazmuni va metodlarini maqsadga muvofiq tanlash hamda o‘quvchida ijodiy tafakkurni rivojlantirish muhimligi ta’kidlangan.

INDIVIDUAL YONDASHUVNING AHAMIYATI

Har bir o‘quvchining bilim darajasi va o‘zlashtirish tezligi turlicha. Shu sababli sertifikatga tayyorgarlik jarayonida barcha o‘quvchilarga bir xil topshiriqlarni bir xil sur’atda berish o‘rniga individual ehtiyojlarni hisobga olish samarali yondashuvlardan biri bo‘lishi mumkin.

Individual yondashuv quyidagi bosqichlarda tashkil etilishi mumkin:

- o‘quvchining boshlang‘ich bilim darajasini aniqlash;
- bilim bo‘shliqlarini belgilash;
- individual mavzular rejasini tuzish;
- mavzuga mos test va amaliy topshiriqlar berish;
- muntazam nazorat qilish;
- xatolarni tahlil qilish;
- natijaga qarab keyingi mashg‘ulotlarni moslashtirish.

Bunday tizim o‘quvchining o‘zidagi mavjud muammolarni aniq ko‘rishiga va ularni bosqichma-bosqich bartaraf etishiga yordam beradi.

TEST TOPSHIRIQLARIDAN SAMARALI FOYDALANISH

Sertifikatga tayyorgarlikda test topshiriqlari muhim vosita bo‘lsa-da, faqat test sonini ko‘paytirish yuqori natijani kafolatlamaydi. Testdan keyingi tahlil ham muhim hisoblanadi.

O‘quvchi noto‘g‘ri javob bergan savol bo‘yicha:

1. qaysi mavzu bilan bog‘liqligini;
2. nima sababdan xato qilganini;
3. to‘g‘ri javobning asosini;
4. shu mavzuga oid boshqa misollarni

tahlil qilishi kerak.

Bilim va malakalarni baholash agentligi test variantlari tarkibida bitta to‘g‘ri javobli yopiq testlar bilan bir qatorda moslashtirish va qisqa yoki kengaytirilgan javobni talab qiluvchi ochiq topshiriqlar ham mavjudligini ko‘rsatgan.

Shuning uchun tayyorgarlik jarayonida o‘quvchini faqat test variantlarini belgilashga emas, balki savol mazmunini tushunish va asoslangan javob berishga o‘rgatish muhim.

MATN BILAN ISHLASH KO‘NIKMASINI RIVOJLANTIRISH

O‘zbek tili va adabiyot fanidan tayyorgarlikda matn bilan ishlash alohida ahamiyatga ega. O‘quvchi matnni o‘qib, uning asosiy mazmunini anglash, muhim fikrlarni ajratish, til birliklarini tahlil qilish va xulosa chiqarish ko‘nikmalariga ega bo‘lishi kerak.

Matn asosida quyidagi topshiriqlarni tashkil etish mumkin:

- asosiy fikrni aniqlash;
- matndagi til birliklarini topish;
- so‘zlarning ma’nosini tahlil qilish;
- grammatik birliklarni aniqlash;
- muallif fikrini tushuntirish;
- matn asosida xulosa chiqarish.

Bunday mashg‘ulotlar o‘quvchining faqat nazariy bilimini emas, balki uni amaliy vaziyatda qo‘llash qobiliyatini ham rivojlantiradi.

ADABIYOT FANIDAN TAYYORGARLIKDA TAHLILIY YONDASHUV

Adabiyot fanidan sertifikatga tayyorgarlikda badiiy asarlarni shunchaki yodlab olish bilan cheklanib qolmaslik kerak. O‘quvchi asarning mazmuni bilan bir qatorda uning g‘oyasi, obrazlari, badiiy xususiyatlari va muallif tomonidan ilgari surilgan fikrlarni ham tushunishi zarur.

Bilim va malakalarni baholash agentligi tomonidan e’lon qilingan tavsiya etiladigan adabiyotlar ro‘yxatlarida O‘tkir Hoshimovning “Dunyoning ishlari”, Erkin Vohidovning “Ruhlar isyoni”, Said Ahmadning “Qorako‘z majnun”, Jek Londonning “Hayotga muhabbat” va Nodar Dumbadzening “Hellados” kabi asarlari keltirilgan.

Xulosa

O‘quvchilarni o‘zbek tili va adabiyot fanidan milliy sertifikat imtihonlariga tayyorlash murakkab va tizimli pedagogik jarayon hisoblanadi. Ushbu jarayonda faqat test topshiriqlarini ko‘p ishlashga emas, balki o‘quvchining nazariy bilimlarini amaliyotda qo‘llashi, matnni tahlil qilishi, badiiy asarlarni anglash, mustaqil fikrlashi va yozma nutqini rivojlantirishga ham e’tibor qaratish zarur.

Sertifikat imtihonining mazmuni bir nechta til va adabiyot yo‘nalishlarini qamrab olgani sababli tayyorgarlik jarayonini oldindan rejalashtirish va o‘quvchining individual bilim darajasiga moslashtirish muhimdir.

O‘qituvchi yoki tayyorlovchi mutaxassisning vazifasi o‘quvchiga tayyor javoblarni berish emas, balki uning mustaqil fikrlashi, bilimni qo‘llashi va o‘z xatolarini tahlil qila olish ko‘nikmasini shakllantirishdan iborat.

Shunday qilib, diagnostika → nazariya → amaliyot → test → xatolar tahlili → takrorlash → sinov tizimi asosida tashkil etilgan tayyorgarlik o‘quvchining bilimlarini izchil rivojlantirishga xizmat qilishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Yuldasheva D.N. O‘zbek tilini o‘qitish metodikasi. Darslik. — 2021.

2. Bilim va malakalarni baholash agentligi. Ona tili va adabiyot fanidan milliy test tizimi uchun test varianti tafsiloti. — Toshkent.

3. Bilim va malakalarni baholash agentligi. Ona tili va adabiyot fanidan tavsiya etiladigan adabiyotlar ro‘yxati. — 2023.

4. Bilim va malakalarni baholash agentligi. Ona tili va adabiyot fanidan tavsiya etiladigan adabiyotlar ro‘yxati. — 2023.

5. Bilim va malakalarni baholash agentligi. Ona tili va adabiyot fanidan yozma ishni baholash mezoni. — 2023.

6. Bilim va malakalarni baholash agentligi. Milliy sertifikat uchun ona tili va adabiyot fanidan o‘tkazilgan test sinovlarining ilmiy-statistik tahlili. — 2025–2026.

7. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi. Umumta’lim fanlarini bilish darajasini baholashning milliy test tizimini joriy etish to‘g‘risida, 646-son qaror. — 2020.

8. Yuldasheva D.N. O‘zbek tilini o‘qitish metodikasi. — Oliy ta’lim uchun darslik, 2021.